

Ivan Viden u svom radu *Posmrtno veličanje: grobnica, park i spomenik Baltazara Bogišića* (485-520) objavljuje dosad nepoznate podatke vezane uz uspomenu na velikog hrvatskog znanstvenika, pravnika i etnografa Baltazara Bogišića. Iznose se podaci o mjestima sjećanja te njihove stilske analize i atribucije i pokušava ih se smjestiti u tadašnji društveni i umjetnički kontekst Cavtata, odnosno Dubrovnika. Autor u radu također ukazuje na udio Bogišićeve sestre Marije Bogišić-Pohl, kao i njezinih savjetnika, Đura Bijelića i Vlaha Bukovca, u ideji veličanja Baltazara Bogišića, te se opisuju okolnosti nastanka njegove grobnice, parka i javnog spomenika.

Rad *Rasadnik Čibača (1911-1932) (521-539)* proizašao je iz pera Marije Benić Penave. U njemu se na temelju arhivskog gradiva i relevantne literature rekonstruira djelovanje rasadnika Čibača koji je osnovan 1911. u svrhu prevencije i sanacije oboljelih vinograda južne Dalmacije uzgojem američkih loznih podloga. Kasnije je njegova prvotna namjena bila nadopunjena uzgojem i širenjem mediteranskih kultura - masline, smokve, rogača, naranče, limuna, buhača te aromatskog i ljekovitog bilja. Povijest djelovanja rasadnika u radu se prati sve do 1932. kada je nova uprava Zetske banovine pronašla učinkovit način za obustavu njegova rada.

Posljednji prilog objavljen u ovom svesku pod naslovom *Organizacija uprave u Velikoj župi Dubrava i sigurnost njezinih građana u 1944. godini (541-602)* rad je Franka Miroševića. On predstavlja vrijedan prilog proučavanju hrvatske povijesti razdoblja Drugoga svjetskog rata te upoznaje čitatelja s organizacijom uprave u Velikoj župi Dubrava u posljednjoj godini njezina postojanja u kojoj je postojala dvojna vlast. Autor se u radu bavi i stanjem na teritoriju Velike župe Dubrava pod vlašću partizana i Narodnooslobodilačkog pokreta.

Kako je i uobičajeno i ovaj svezak *Anala* završava osvrtima i recenzijama recentnih historografskih izdanja u nas i inozemstvu.

Na kraju potrebno je spomenuti da su svi radovi popraćeni sažetcima na engleskom jeziku što omogućuje i inozemnim čitateljima barem djelomičan uvid u razmatranu problematiku. Radovi objavljeni u ovom svesku predstavljaju najnovija znanstvena dostignuća u proučavanju raznih aspekata dubrovačke prošlosti čime su još jednom *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* potvrdili svoju znanstvenu kvalitetu.

Branka Grbavac

Povijesni prilozi, god. 35, br. 50 (340 str.) – br. 51 (256 str.), Zagreb 2016.

Časopis Hrvatskog instituta za povijest *Povijesni prilozi* u 2016. godini standardno je izdao dva broja, pri čemu treba naglasiti kako je broj 50 posvećen dugogodišnjem djelatniku i suradniku Hrvatskog instituta za povijest Zefu Mirditi. Broj sadrži tri cjeline, *Članci* (7-295) sa sveukupno 10 radova u sklopu koje se nalazi i jedan tematski blok, *Ocjene i prikazi* (297-321) te *In memoriam* (323-328) spomenutom preminulom povjesničaru Zefu Mirditi. Sljedeći, broj 51, u cjelini *Članci* (5-222) donosi sedam izvornih znanstvenih radova, a zaključuje se rubrikom *Ocjene i prikazi* (223-243).

Prvi ovdje spomenuti broj *Povijesnih priloga* svojim radom *Etnički identiteti u južnoj Panoniji i Dalmaciji u Justinijanovo doba* (9-48) otvaraju Hrvoje Gračanin i Jana Škrgulja. S naglaskom na odnos između materijalne kulture i etničkog identiteta, autori u svojem tekstu razvijaju tezu

kako i pisani i materijalni izvori imaju snagu argumenta u određivanju sadržaja i pojavnosti etničkog identiteta u spomenutom razdoblju. Na ovaj se rad nastavlja članak Anite Bartulović pod naslovom *Prilog životopisu zadarskoga bilježnika Petra Perencana (1365.-1392.)* (49-69) donoseći jednu temu iz srednjovjekovne povijesti. Na temelju analize građe iz Državnog arhiva u Zadru, u tekstu se donose do sada nepoznati podaci o javnom djelovanju i privatnom životu ovog četrnaestostoljetnog zadarskog bilježnika.

O pojavi reformacije na prostoru habsburškog dijela Istre te njezinom razvoju i pobornicima iz redova lokalne elite govori rad naslovljen *Članovi obitelji Barbo kao zaštitnici reformacije u Pazinskoj knežiji (71-97)* autorice Maje Ćutić Gorup čime se ujedno otvaraju teme iz povijesti ranog novog vijeka. Potom slijede dva teksta vezana za povijest ranonovovjekovne Slavonije. Dok se u prvom, pod naslovom *Južnobaranjsko društvo u matičnim knjigama 18. stoljeća (99-138)*, Dubravka Božić Bogović kroz kvantitativnu, analitičku i deskriptivnu metodu obrade spomenutih izvora bavi društvenom i demografskom poviješću, Milan Vrbanus radom *Proizvodnja pšenice na našičkome području u proa tri desetljeća 18. stoljeća (1701.-1730.)* (139-190) detaljno proučava određene aspekte gospodarske povijesti na temelju analize popisa desetine pohranjenih u Hrvatskom državnom arhivu i Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu.

Posljednji tekst cjeline *Članci* iz ovog broja, prethodno je priopćenje Hrvoja Gračanina *Late Antique Dalmatia and Pannonia in Cassiodorus' Variarum (Addenda)* (191-198). Ovim radom autor ispravlja neke propuste koje je načinio u članku istoga naslova objavljenom u broju 49 *Povijesnih priloga*.

Tematski blok pod naslovom *Služba i družba plemstva hrvatskih povijesnih zemalja u kasnome srednjovjekovlju. Primjeri, spoznaje, zaključci* (199-295) nakon uvodne riječi urednika tematskog bloka Ivana Majnarića (201-203), započinje člankom Roberta Kurelića *Posljednji svjedok ubojstva: Fraknkopani i Celjski u petnaestome stoljeću* (205-231). U ovom radu autor analizira novootkrivenu prisutnost jednog od knezova Frankopana prilikom ubojstva Ulrika II. Celjskog u Beogradu 1456. godine u kontekstu odnosa ovih dviju moćnih aristokratskih obitelji. Obitelji Frankopana u ovom bloku bavi se i Ozren Kosanović u radu *Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine)* (233-261) pri čemu na temelju raspoloživih izvora donosi nova saznanja o ulozi službenika knezova Krčkih i njihovim dužnostima u upravljanju posjedima na otoku Krku, kako u samom gradu, tako i u pojedinim općinama. Tematski se blok zaključuje radom pod naslovom *Između otpora i lojalnosti – niže plemstvo na područjima pod vlašću i utjecajem Nelipčića nakon 1345. godine* (263-295) Nevena Isailovića. Autor ovim radom prikazuje odnose lokalnog plemstva i velikaške obitelji Nelipčić na području između rijeka Krke i Neretve u doba dominacije Nelipčića na spomenutom prostoru, od druge polovice 14. do početka 15. stoljeća.

Cjelina *Ocjene i prikazi* sadrži osam tekstova koji donose informacije o pojedinim recentnim djelima domaće i strane historiografije, kako monografijama, tako i najnovijim brojevima nekoliko stručnih časopisa. Zaključna cjelina ovog broja *Povijesnih priloga, In memoriam*, posvećena je istaknutom povjesničaru i sveučilišnom profesoru koji je svojim radom povezo hrvatsku i albansku historiografiju, Zefu Mirditi, preminulom 2016. godine. Tekst potpisuje Marija Karbić.

Drugi broj *Povijesnih priloga* izašao 2016. godine započinje dvama tekstovima srednjovjekovne tematike. Fokusirajući se prilikom analize sadržajno raznolikih notarskih spisa prvenstveno na gradske nekretnine, zajednički rad Irene Benyovsky Latin i Sandre Begonje naslovljen *Nekretnine u notarskim dokumentima 13. stoljeća: primjeri dalmatinskih gradova (Zadra,*

Šibenika, Trogira, Splita i Dubrovnika) (7-39) u prvom redu donosi nova saznanja o urbanoj topografiji, ali razmatra i drugu urbano-povijesnu problematiku najvažnijih dalmatinskih srednjovjekovnih komuna. Sljedeći tekst, pod naslovom *O familijarima knezova Nelipčića* (41-70) potpisuje Ante Birin. Temeljeći svoje istraživanje na fragmentarno sačuvanoj izvornoj građi, autor je pojavu i razvoj familijara, velikaških službenika u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, prikazao kroz analizu njihovog odnosa i obnašanja različitih dužnosti u službi velikaške obitelji Nelipčić tijekom 14. stoljeća.

Tematika koja kronološki predstavlja prijelaz iz kasnog srednjeg u rani novi vijek u središtu je interesa članaka Save Markovića *Gradu in gradum semper antiquior de dicta domo aut familia de Prodis: prilog proučavanju barskih patricija Prodijsa* (71-118). Kroz analizu ove značajne patricijske obitelji iz razdoblja mletačke vladavine, s fokusom na njihovog istaknutog pripadnika Ivana Prodijsa, autor rasvjetljava razne komponente komunalnoga života na južnom dijelu istočnoga Jadrana.

O pojedinim osmanskim, odnosno mletačkim uglednicima s istočnojadranske obale govore sljedeća dva rada. Naime, dok Fazileta Hafizović u radu *Junak ili izdajnik: sudbina Mehmed-paše Atlagića, posljednjega osmanskoga branitelja Knina i mletačkog zarobljenika* (121-133) analizira osmanski popis teritorija koji su mletačke vlasti morale vratiti nakon sklopljenog mira u Srijemskim Karlovcima pri čemu donosi nova saznanja o sudbini jednog od najvažnijih mletačkih zarobljenika iz tog razdoblja, Mehmed-paše Atlagića, rad pod naslovom *Rapski patricij, mletački kavaljer i trogirski guvernadur – Jerolim Zaro († 1703.)* (135-158) Lovorke Čoralić, na temelju građe iz Državnog arhiva u Zadru, usmjeren je na proučavanje životnog puta jednog istaknutog člana obitelji Zaro, mletačkog časnika i kavaljera Svetoga Marka, Jerolima.

Članak vezan za vojnopovijesnu tematiku, naslova *Vojno poduzetništvo u Mletačkoj Dalmaciji i Boki od 1700. do 1718. godine* (159-196) Nikole Markulina, temelji se na dokumentaciji nastaloj djelovanjem mletačke vojne administracije u spomenutom razdoblju te prikazuje pojavu vojnog poduzetništva na istočnojadranskoj obali s posebnim fokusom na angažiranost lokalnih elita. Cjelina Članci zaključuje se radom Ivane Lazarević pod naslovom *Nekretnine dubrovačke vlastele u oporukama od 1750. do 1815. godine u Dubrovniku* (197-222). Kroz analizu 174 oporuke pripadnika dubrovačkog vlasteoskog kruga, autorica je nastojala utvrditi odnos oporučitelja prema vlastitim nekretninama te je na temelju njihovog načina spominjanja i ostavljanja, nekretnine podijelila u nekoliko skupina.

Drugi dio ovoga broja *Povijesnih priloga* pod nazivom *Ocjene i prikazi*, također sadržava osam tekstova. U njih sedam predstavljaju se recentna djela domaće i strane historiografije, dok posljednji rad donosi izvještaj s jednog međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Dubrovniku.

Kako se može vidjeti, radovi *Povijesnih priloga* iz 2016. godine, uz nekoliko iznimaka, prvenstveno su posvećeni temama iz povijesti istočnog Jadrana čime se znatno doprinijelo boljem poznavanju postojećih i otvaranju raznih novih pitanja vezanih za povijest spomenutog prostora. Isto tako, treba naglasiti i kako je ovim izborom tema, uz angažiranje znanstvenika mlađe generacije, ostvarena i suradnja s kolegama iz susjednih zemalja – Srbije, Crne Gore te Bosne i Hercegovine. Time je, osim samom kvalitetom objavljenih radova, ovaj časopis dao priliku mladim znanstvenicima da prezentiraju svoja istraživanja, a i hrvatskoj historiografiji približio saznanja o susjednim historiografskim trendovima u smislu boljeg poznavanja njihovog načina rada i izbora tema.

Filip Novosel